

llatí CŌLEA: roms. *coiae* 'escrot', it. *coglia*, sard *kodza*, fr. *couille*, oc. ant. *colba* 'escrot', ast. or. *coya* 'interjecció d'admiració o d'enuig'. Això visqué també en català i en queden rastres catalans, sobretot a Mallorca: segons un dietari de Palma, el 1752 hi aparegué ⁵ «un diforme drach ab una colle com a colle de bou ---», eixint d'una claveguera (Caretà, *Barbr.*, s. v. *cloaca*), i a les costes de Pollença hi ha les roques dites *las kóyas d'En Reus* (1964); *AlcM* registra «esser un *coia freda*: un home poc decidit i mancat d'energia» ¹⁰ a Llofriu i «esser un *coia*: massa complimentós» (Vic), mentre que *coiana* m. i f. tindria a Pineda el sentit de «persona disputadora, que es complau a renovar les discussions»; m'han dit que un verb *acullarse* s'usa en alguna part (no sé on ni sé, en veritat, si ¹⁵ és gaire de fiar aquest informe) en la frase «està fet una gallina: quan li planten cara, tot seguit *s'aculla*». En tot cas un derivat *escollar* 'castrar' s'ha usat certament: «En Justí menor, qui avia un príncep *escolat*, qui avia nom Narces, lo qual era molt noble baron», ²⁰ *VidesR*, f° 262r2.4 (traduint «qui quendam --- *eunuchum principem habebat*», 825.19), oc. ant. *escolhar* *PDPF* i *PSW* «châtrer», *escolbat* «eunuque».

De COLEA deriva un adj. romànic del tipus *COLEŪTUS: log. *cozudu*, oc. ant. *colhut* «non châtré» ²⁵ (*PDPF*), port. *colbudo*, cast. *cojudo*, nav.-arag. *coylludo* [ja S. XIII, *DCEC* IV, 970b]; en català el trobem des d'antic: en un doc. de 1289 (doc. de Horta de St. Joan, junt amb *crestó* (*BABL* VI, 67), en un de Balaguer, de 1313 (junt amb *aguat*, *BABL* XII, 377), «negun carnicer no gos tolrre la verga ni *coylló* al moltó --- hage dir al comprador --- aquel moltó si és *coylut*», Solsona, a. 1434 (*BABL* XII, 320); val. *collut* «cojudo» (Sanelo, f° 50). «El boc fet de tot, granat» ³⁰ es diu *cuellat* a Benicàssim (segons *BDLC* IX, 1917, 278), forma que no m'explico del tot, però que tanmateix no semblaria raonable de separar enterament de *collut* (potser un **collu(d)at* amb caiguda valenciana de la -d- i algun altre petit fenomen fonètic o lexical?). O mossàrab?

En fi una paraula que ens intriga, a l'Alta Garrotxa: «no sou més que una colla de *coyarincs*! — féu l'Ibo, ab una ganyota de desprecí», *MVayreda*, *Puny*.¹ VI, p. 118 (4.ª ed., p. 95); ara bé a la mateixa vall on ⁴⁵ maldava l'Ibo, és on vaig sentir, sense cercar-ho, aquest mot: la vella del Molí de Sant Aniol d'Aguja deia, parlant de la gent d'un mas no llunyà, «són uns *kul'arín's*» 'uns gusarapes, gent pusillànime' (1962). No és pas la forma -*in* per -*INUS* la que ens preocupa ⁵⁰ aquí, car ja vaig deixar establert en *LleuresC*, 303-4 (i notes 1, 2, 3, cf. *sinch* B=si *SINUS* ms. P, f° 130v1 de les *VidesR.*), que ultra vells textos dels bisbats de Girona i Elna, la conservació de -N' com a -*ni* enlloc ⁵⁵ no tingué focus de resistència tan tenaços com en el Baix Emp., Cap de Creus i Garrotxa: més aviat vacillem un poc entre identificar això amb *culler* 'capgròs' ⁶⁰

de granota' i un derivat de *coia* (*colla*) 'escrot', amb el sentit primitiu de 'el de petita c.'; però tant el context i to estilètic de l'una com de l'altra frase ens ⁵ eleven l'escrúpol i ens fan decidir per això últim.

DERIV.: Veg. supra.

¹ De fet no ens cal ni afirmar ni negar cap de les dues coses, car hi ha lloc a sospitar que el nom mateix d'aquesta malaltia (que abunda en els pobles pirinencs, i més en un de miserios com sempre ha d'haver-ho estat i avui ho és Còll) provingui de *cóll* 'colló, escrot' (veg. l'article *goll*).

Collocació, collocar, V. *lloc* *Collodió, colloidàl, colloide*, V. *cola* *Colloqui, colloquial*, V. *locució*

Collotge, alteració de *colloqui*, usual en el B. Emp., i més alterada per barcelonins erudits que volien pronunciar-la *collotge* i fer-ne un substitut «castís» de *colloqui* quan en realitat no deu ser més que una corrupció vulgar d'abast merament local *Colltorçar* o *colltörcer, colltort, colltrencar*, V. *coll* *Collut*, V. *colló*

Colmena, V. *DCEC*, i per a nous fets que semblen reforçar o consolidar la suposició que en la zona central valenciana, no és castellanisme sinó mossarabisme, veg. les addicions que es fan en el *DECH*, junt amb el fet que *colmena* en aquesta zona és general avui, i fins amb algunes aportacions toponímiques. Però a la major part de les comarques valencianes, i a les altres terres de la llengua, això se sent com a castellanisme, i avui ho és: reivindicar això seria dissociar de València la gent d'aquelles comarques valencianes, que és el que voldrien alguns que esperen el manà celeste (de Mammon).

Collotípià, V. *cola* *Collusió*, V. *alludir* *Collverd*, V. *culverd*

COLMO (amb variant *colme*), mot comarcal valenciana amb el sentit de 'cim de muntanya', sembla ser mossarabisme provinent de CŪLMEN id. □ 1.ª doc.: princ. S. xx, Garcia Girona.

Kólmo per 'cim' (el *colmo de la muntanya*; «*mos pararem en un colmo de la Muntanya Negra pa vore-u tot*») se sent en una zona valenciana que va des de l'extrem S. del Maestrat fins un poc més enllà de Morvedre: ho tinc anotat de Torreblanca (1961), Figueroles, Artana, Vall d'Uixó, Fondegulla, Estivella, ⁵⁰ Morvedre (1961) i Puçol (1962). Ga. Girona, en el seu *Vocab. del Maestrat*, ja havia notat que a Artana deien *colme* per «capoll, capsilló de tossal», i encara que a Artana jo vaig creure sentir *kólmo*, no hi ha raó per dubtar de l'exactitud d'aquella forma, recollida una cinquantena d'anys abans, i que en aquest lapse de temps pot haver estat submergida per la variant més estesa.

D'altra banda afegia Garcia Girona, en un altre lloc, que a Castelló «segons alguns» diuen *cormo*, però en el Maestrat empen variants del mot més general